

100 de ani. Războiul româno-ungar din 1919

Bătălia de pe Tisa și ocuparea Budapestei

Pregătirile fiind terminate, trupele române dezlănțuie contraofensiva în zorii zilei de 24 iulie, la ora 4.00. Rezistența inamică este înfrântă după atacuri feroce, inamicul este fixat pe frontul confluentei Barcăului cu Tisa, încercuit și distrus; în alte zone ale frontului inamicul se retrage în debandadă. În această primă zi a contraofensivei apare în ordinele date de generalul Prezan ideea de trecere a Tisei până la completa zdrobire a inamicului, implicit prin ocuparea Budapestei.

În seara zilei de 25 iulie rezultatul contraofensivei era strălucit, inamicul retrăgându-se în debandadă aproape de pe întreg frontul. Se impunea urmărirea lui și desăvârșirea victoriei prin zdrobirea totală a unei eventuale regrupări în zona Szolnok și eventual, trecerea Tisei odată cu el, în urmărire. În acest sens, Grupul de Manevră reia înaintarea în zorii zilei de 26 iulie, la ora 4.00, pe două coloane. CTT ordonă ca „urmărirea să se facă și dincolo de Szolnok, dacă se va putea pași repede pe urma inamicului”.

În fața podurilor de șosea și cale ferată de aici ajung primele brigăzi românești care le țin sub tiruri de artilerie și infanterie, acoperind înaintarea trupelor care ar putea să se angajeze în traversarea râului. Trupele de urmărire ajung însă prea târziu, inamicul aruncând podurile în aer. Trupele ungare în retragere se aruncă în Tisa, după descrierea lui Radu Cosmin în „Românii la Budapesta”, cei care au reușit să treacă podurile înainte de a fi aruncate în aer aruncându-și armele să poată fugi mai repede, strigând că „români nu iartă!”. În seara zilei de 26 iulie 1919, întreg malul stâng al Tisei era curățat de inamic.

Trecerea Tisei și ocuparea Budapestei

Generalul Mărdărescu propune generalului Prezan „urmărirea imediată a inamicului peste Tisa până la distrugerea lui completă”. Răspunsul MCG vine în seara de 26 iulie: „Trebuie să urmăriți pe inamic până la completa lui distrugere. În acest scop, vi se mai pune la dispoziție Regimentul vânători de munte și Diviziile 2 și 7 inf. Operațiunea trebuie executată cu toată energia, pentru a profita de panica în care se găsește inamicul și a nu-i da timp să se reculegă”. De data asta, românii nu vor repeta greșeala din aprilie. Generalul francez Franchet d'Esperey chiar o spune explicit imediat ce află despre desfășurarea operațiunilor militare: „ar fi o greșeală ca românii să se oprească din nou pe Tisa”.

Pregătirile pentru trecerea Tisei se întetesc, astfel, pe toată lungimea râului încep demonstrații de

forță, trageri de artilerie, incursiuni din ce în ce mai îndrăznețe, atât pentru testarea rezistenței inamice și a grupării de forțe, cât și prin mascarea locului și manevrei adevăratei treceri. Era luat în considerare eșecul tentativei de la Szolnok, din 26 iulie, când brigada a 12-a ar fi trebuit să teacă Tisa odată cu trupele maghiare în retragere și să ocupe un cap de pod împiedicând distrugerea podurilor. Generalul Moșoiu nu mai încearcă din nou a doua zi, deoarece concluzia împărtășită și de generalul Prezan este că trecerea la Szolnok „nu se poate face prin surprindere după cum se credea ieri, nu este bine să se forțeze acțiunea pentru că scopul poate fi atins printr-o operațiune indirectă și fără sacrificii”. Inamicul completase distrugerile la poduri și se întărise pe malul opus, crezând că aici vor încerca românii să treacă. Pentru a prelungi iluzia la maxim, demonstrațiile militare continuă.

La 27 iulie generalii Prezan și Mărdărescu au o întrevedere la Oradea, unde se stabilesc deplasările și concentrările de trupe în vederea forțării Tisei. Pe tot parcursul zilelor următoare continuă inducerea în eroare a inamicului. În capul de pod de la Tiszalök este trecut încă un batalion peste Tisa.

Instrucțiuni operative ale MCG către CTT din 28 iulie, ora 23.50: „Pentru a nu da inamicului timp să-și repună trupele în mână și să le regroupeze, este absolut necesar să se reia urmărirea. În consecință se ordonă: trecerea Tisei va trebui să se facă în noaptea de 29/30 iulie pe tot frontul. Atacul principal se execută în sectorul Tisza Kores – Fegyvernek, aruncându-se podurile în preajma acestor 2 localități. După stabilirea capului de pod, toată cavaleria, întărită cu regimentul vânători de munte, autotururile și 2-3 baterii de câmp va fi trimisă înainte, cu misiunea de a cădea în spatele celor 2 grupă de forțe inamice, a le tăia legătura cu Budapesta și a le împiedica să se unească”.

Forțele inamice estimate erau de circa 55.000 de oameni pe Tisa (14.000 în nord în regiunea Tokaj – Miskolc, 19.000 în regiunea Szolnok, între ele 8-9.000 de oameni din detașamentul „Szantó” și Brigada 80 internațională, 15.000 în regiunea Csongrád. În

Înfrângerea bolșevicilor în Ungaria a generat furia conducătorilor de la Moscova. Stalin se afla pe frontul de la Țarișin (viitorul Stalingrad), apoi a activat o perioadă pe frontul polonez, de unde i-a scris liderului suprem bolșevic, Vladimir Ilici Lenin, la câteva luni după pacificarea Ungariei de către armata română. Stalin propunea cinic distrugerea României.

„Stalin spera ca baionetele Armatei Roșii aveau să declanșeze revoluția mondială. În 24 iulie 1920, într-o telegramă către Lenin, care trata victoria asupra Poloniei ca pe un fapt împlinit, el a propus «să se ridice problema unei insurecții în Italia și statele precare precum Ungaria și Cehoslovacia (România va trebui nimicită)»” – din Oleg V. Hlevniuk – „Stalin. O nouă biografie a unui dictator”, Ed. Litera 2017, după ediția publicată de Yale Univ. în 2015, pag 95.

Suveranii României asistă la trecerea trupelor peste Tisa

interiorul Ungariei, 7.000 de oameni la vest de Dunăre (divizia 8), 19.000 de oameni la Budapesta în 2 divizii roșii de lucrători, în total aproximativ 85-90.000 de oameni.

Comandamentul român dispunea de 10 divizii de infanterie și 2 de cavalerie, prin aducerea D7I de pe frontul de est, D2I din Oltenia, și alte forțe mobilizate, un total de circa 120.000 de oameni.

La 29 iulie, ora 3.05 artileria română lungește tirul peste râu, iar Regimentul 9 vânători condus de colonelul Gheorghe Rasoviceanu începe trecerea Tisei în bărci, la nord de Szolnok, unde râul face o buclă. Două companii de pontonieri au început la ora 5.00 construcția unui pod care este terminat la ora 7.15. Artileria diviziei este trecută pe pod, iar până la ora 11.00, întreaga D2 vânători este pe malul drept al Tisei, urmată de D1 Vt. Până seara sunt ocupate mai multe localități și capturate mai multe depozite de arme și muniții. Capul de pod avea o dezvoltare de 10 km, aici fiind trecute deja trei divizii din Grupul general Moșoiu. În sectorul de la sud Tokaj cele trei batalioane trecute peste râu continuă acțiunea, iar la sud, pe frontul D18 I inamicul se retrage în fața incursiunilor române, fapt care arată că inamicul renunțase la apărarea pe linia Tisei și pregătea o acțiune în interior.

Generalul Gheorghe Mărdărescu pe terasa hotel Gellért din Budapesta

Între timp, grupurile general Holban și Moșoiu largesc capul de pod la nord de Szolnok, iar trupele continuă să treacă peste podul de pontoane în prezența Regelui Ferdinand, Reginei Maria și a generalului Prezan. Timp de trei zile, regele, regina și șeful MCG asistă la trecerile peste Tisa, ba chiar înaintează până la posturile înaintate, îmbărbătând cu prezența lor soldații și ofițerii, și așa cu moralul deosebit de ridicat.

În zilele următoare, urmărirea și dezorganizarea forțelor inamice continuă. Doar în câteva puncte a fost întâmpinată o rezistență mai serioasă, înlăturată cu ferocitate. Sunt interceptate toate comunicațiile cu Budapesta, tăind căile de retragere ale forțelor inamice, care încep să se predea rând pe rând. În retragerea grăbită Divizia 6 bolșevică abandonează pe marginea drumului, cale de peste 15 km, cantități enorme de muniții de infanterie și artilerie precum și multe mitraliere. La 3 august generalul Rusescu, cu patru sute de călăreți și două secții de mitraliere, intră în Budapesta și ocupă cazarma Herzog Iosif, așteptând

atacul diviziilor de lucrători bolșevici, care nu se mai petrece.

A doua zi, în 4 august, intră grosul trupelor, care defilează pe bulevardul Andrássy în fața generalului Gheorghe Mărdărescu, comandantul trupelor din Transilvania. Trupele ungare sunt dezarmate în totalitate, iar românii iau măsuri pentru reînceperea aprovizionării capitalei maghiare. Kun Béla și alți membri ai guvernului bolșevic fug în Uniunea Sovietică, prin Austria, cu acte false. Liderul bolșevic ungar va rezista în URSS până în 1938, anul marii epurări, când va fi executat din ordinul lui I.V. Stalin. Trupele române rămân în Budapesta până în 7 noiembrie 1919, iar până în martie 1920 întreg teritoriul Ungariei este evacuat.

■ Daniel MAN

(SURSE - General Gheorghe Mărdărescu, Campania pentru desrobirea Ardealului și ocuparea Budapestei, Editura Militară, 2009; Cristian Negrea, Războiul româno-ungar de la 1919; Jurnal de operațiuni al Comandamentului trupelor din Transilvania, 1918 - 1921).